

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל
שניאורסאהן

מליובאוויטש

בשלח

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק כו
(תרגום הפשו)

יוצא לאור על ידי
"מכון לוי יצחק"
כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמונים לבריאה
שבעים שנה לנשיאת ב"ק אדמו"ר מלך המשיח

היי שותף בהפצת עניני "משיח וגאולה"!!!
להקדשות ולפרטים נוספים:
טל.: 753-6844 (718) או 934-7095 (323)
אימייל: info@torah4blind.org

Be A Partner
In Spreading *Inyonei Moshiach U'geula!!!*
To Dedicate This Publication
In Honor Of Your Family Or A Loved Ones
For More Info. Call:
(718) 753-6844 or (323) 934-7095
or email: info@torah4blind.org

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:
<http://www.torah4blind.org>
To DEDICATE AN ISSUE IN HONOR OF A LOVED ONE, CALL (323) 934-7095

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל

הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש

כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!

קבצים גרפיים וקבצי טקסט:

דבר מלכות: שיחות כ"ק אד"ש מה"מ מהשנים תנש"א-תשנ"ב.

יחי המלך: קונטרס שבועי, הכולל שיחות-קודש בעניני גאולה ומשיח.

המעשה הוא העיקר: לקט הוראות למעשה בפועל משיחות כ"ק אד"ש מה"מ (החל משנת תשמ"ח).

שיחת הגאולה: גיליון שבועי של ימות המשיח, בהוצאת "האגודה למען הגאולה האמיתית והשלמה".

מעייני חיי: גיליון שבועי לילדים, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

האמונה הטהורה: גיליון שבועי בעניני אחרית הימים.

קבצים גרפיים בלבד:

לקוטי שיחות: שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ היו"ל לקראת כל שבת ב-770,

על-ידי "ועד להפצת שיחות".

חדש לקוטי שיחות (מתורגם): שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ הנדפס בספרי

לקוטי שיחות, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

הקהיל קהילות: גיליון שבועי מתורתו של משיח בעניני הקהלות קהילות בשבת,

בהוצאת צא"ח העולמית, ניו-יורק.

קבצי טקסט בלבד:

פנימיות: ירחון לבני הישיבות, בהוצאת מרכז את"ה בארץ הקודש.

ליקוט ניגונים: שתי חוברות על הניגונים שניגן וביאר כ"ק אד"ש מה"מ, בהוצאת קה"ת (תשנ"ב).

דרך הישרה: (אידיש) קונטרס מיוחד לילדים, הכולל שיחות-קודש בעניני גאולה ומשיח.

לעבן מיט דער צייט: (אידיש) קטעים לפרשת השבוע מתוך הספר, בהוצאת ישיבת

"אהלי תורה", ניו-יורק.

דבר תורה: (אידיש) דף שבועי לילדים, היו"ל על-ידי מוסד חינוך "אהלי תורה", ניו-יורק.

כמו-כן ניתן להוריד באתר את "קונטרס בית רבינו שבבבל"

ושיחת ש"פ שופטים התנש"א

מדור מיוחד לספרים וחברות באנגלית בעניני גאולה ומשיח!

האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב

וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind>

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

והרי, כדי להבין משמעות פסוקים אלו, חשוב לדעת מהו השיעור של "לפי אכלו עומר לגולגולת" לצורך אכילה, "לשבע" של יום זה, כך שיותר מכמות זו אינה הכרחית¹⁴, ולכן "לא העדיף המרבה", ופחות מכך אינו מספיק¹⁶, ולכן "המעטים לא החסיר".

מכך¹⁷ מובן, לכאורה, שכונת הפסוק, והעומר עשירית האיפה הוא" אינה רק לציין מהי הכמות של עומר מן לגולגולת, המוזכרת לפני כן בפרשה, אלא בשיעור זה הכוונה היא לציין ענין נוסף בקשר למן, שענין זה איננו קשור לעצם, "פרשת המן"¹⁸ ולירידתו במשך ארבעים השנים במדבר, אלא הוא חשוב דוקא לאחר סיפור התורה וסיום הענין, ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד בואם אל ארץ נושבת... אל קצה ארץ כנען¹⁹.

ב. כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר ענין הטעון הסבר, לגבי הנאמר בתורה, "לקטו ממנו איש לפי אכלו עומר לגולגולת מספר נפשותיכם" – שלקטו עומר אחד עבור כל אחד²⁰. באופן טבעי יש הברלים בין בני אדם, ובמיוחד בין קטנים לגדולים, לגבי כמות המזון הנדרשת להם לשביעה. וכיצד ייתכן שנקבעה אותה כמות הן עבור תינוק קטן והן עבור אדם מבוגר²¹,

14 שעי' התלוננו (טו, ג) ובתמלא בקשתם (טו, ח).
15 ראה ראב"ע (כאן לו): הוכיח זאת המדה כי עומר לגולגולת הי' רב לשבע.

16 ראה עירובין פג, ריש ע"ב (ועי' הוא במכילתא, מכילתא דרשב"י, ל"ש – וזבב בבחי כאן טו): עמר לגולגולת אמרו האוכל כמדה זו הי' בריא... יתר... יעבתן פחות... מוקלקל.

17 ע"ד הפסוק (ולכאורה י"ל ש"ה כונת הבח"י) יש לבאר, שבני" באותו הזמן הי' ידוע להם מדת העומר וכמ"ש, "וימרו שם עומר", והעומר עשירית האיפה הוא" הוא רק להודיע לנו שיעור העומר. ולכן נאמר בסוף הפרשה – כדי לא להפסיק באמצע סיפור קורות ימנו הוא בתחלת ירידת המן.

אבל נוסף ע"י ע"ד ע"ד אינו מובן מדוע בא הפסוק, והעומר עשירית גו" בסיום הפרשה ממש, ולא לפני פסוק (לב) ע"פ המבואר בפנים א"י מספיק, דהרי גם בפשטי"מ כאשר לומדים עומר לגולגולת, וימרו בעומר" נוגע לידע שיעורו שהי' להם כדי שביעה כנ"ל. אף ש"ל שגם ע"פ פשוטו מתיינים לידע כל הפרטים עד סיום הפרשה. ולהעיר מפרשי" טו, טו (בפעם הא' שנובר, "עומר שם מדה", ואינו מוסף אפילו (כדרכו בכ"מ) שמפורשת מדתו בסוף הפרשה.

18 להעיר מסיים פרשי" שם, והוא שיעור הלחה ולמנחות" ובכמה מפרשים (גו"א. באר מים חיים), שלכך הודיע לנו הכתוב העומר כמה הוא כדי להודיע לדורות שיעור חלה בו. וראה עירובין שם.

19 ראה גם ש"ך ע"ה"ת פרשתנו שם, לו (נו, ג).

20 פרשי" טו, ז' (ובמדרו"ל (מכילתא ולי"ש שם, טו. ועוד) – אבל ראה לקמן הערה 22). – ולהעיר שלכאורה זהו ודפ"ן פשטי"מ: (1) כ"פ אכלו (ולהעיר מלעיל יב, ד, 2) סותר להחמשק, "עומר לגולגולת" (3) בסוף פ' יח – וחילל בפשטות, איש עומר לגולגולת לקטו". וראה שיחות ש"פ בשלה וש"פ משפטים תשנ"ז.

21 להעיר מראב"ע (כאן יט): אם נשאר לו שלא יכול לאכול ישליכנו מחוץ לאהלו. וראה ראב"ע שבסוף הערה הבאה. ואכ"מ.

א. בפרשתנו, בסוף, "פרשת המן"¹, מסיימת התורה²: "והעומר עשירית האיפה הוא". לכאורה, אין מובן: מדוע מציינת התורה את שיעורו של העומר רק בסוף פרשת המן, לאחר שכבר מפורטים כל עניני המן, עד לטיומו, ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד בואם אל ארץ נושבת³? לכאורה, צריכה היתה התורה לציין זאת בתחילת הפרשה, בפעם הראשונה שבה מוזכרת מדת העומר⁴ לגבי המן⁵.

רבינו בחי"מ מסביר, מפני שכל הפרשה מבארת ענינו של מן, ואחר שהשלים הספור בעסקי המן הוצרך לפרש עתה באחרונה כמה השיעור⁷.

אך, לכאורה, הסבר זה טעון ביאור: מדוע שיעורו של העומר הוא ענין נפרד, ואיננו חלק מ"ענינו של מן" ומ"ספור בעסקי המן"?

אם ב"עשירית האיפה" מתכוונת התורה רק לציין את השיעור המדוייק של ה"עומר" המוזכר לפני כן בפסוק, ואשר שיעור זה אינו ידוע⁸ – הרי מסיבה זו עצמה צריך היה השיעור להופיע בפסוקים הקודמים⁹, כי כמות זו אינה פרט שולי, אלא היא חשובה להבנת הענין¹⁰:

ירידת המן היא כמענה ל"תלונות בני ישראל"¹¹, אשר, הוצאתם אותנו אל המדבר הזה להמית את כל הקהל הזה ברבע¹², ועל כך השיב הקב"ה¹¹ "שמעתי את תלונות בני ישראל...". ולאחר מכן ממשיכה התורה ואומרת¹³: "זה הדבר אשר צוה ה', לקטו ממנו איש לפי אכלו, עומר לגולגולת מספר נפשותיכם.. וימרו בעומר ולא העדיף המרבה והמעטים לא החסיר, איש לפי אכלו לקטו".

(1) כן נקרא בפרשי" פרשתנו טו, לג. טושי"ע (ודארה"י) אר"ח ס"א ס"ה (ס"ו). ובמהד"ת – ס"ט. ובכ"מ בפסוקים ובמפרשי התורה (וראה לקו"ש הכ"ז ע' 95 וא"ך ובהערה 2 ע"ד אמירת פ' המן).

(2) שם, לו.

(3) שם, לה.

(4) שם, טז. (או בהפסוקים שלאחריו) יח. כב.

(5) כן הקשה בבחי"מ ע"ה"ש שם, לו. אל"ש שם, לא (קושיא ה"א).

ועוד.

(6) פרשתנו שם, לו.

(7) בבחי"מ שם עור תירוק – להסמיכו לפרשה שלאחריו. ע"ש הביאור.

וצ"ע אם מתאים לפי הראב"ע שבהערה 15.

(8) ראה מכילתא שם, לו. והעומר אינו ידוע כמה הוא ת"ל עשירית האיפה כו'. ובאברבנאל כאן בסופו: ועבור שהיתה מדת האיפה יותר מפורסמת וידועה אצלם אמר והעומר עשירית האיפה הוא.

(9) ולהעיר מפרשי" שבסוף הערה 17.

(10) להעיר מעקידה כאן שער מא (פג, ע"א): ולפי שהמדה הוא דבר שרובה מהמכון תלוי בו אמר בהחתימת הכל העומר עשירית האיפה הוא.

(11) טו, ג. ב.

(12) שם, ג.

(13) שם, טו. ח.

העלי" מלמטה למעלה, צ"ל עכשיו (לאחרי גמר כל העליות) השירה שמצד הדביקות וההתכללות בהעליון, כהכנה והתחלה ל"שיר חדש" דלעתיד לבוא.

ובמיוחד בנוגע להתפלה על הגאולה האמיתית והשלימה (ובפרט לאחרי שכבר "כלו כל הקיצין"⁴, ונשלמו כל עניני העבודה, כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו) – שנוסף על רגש הכוסף והתשוקה והגעגועים להגאולה (עד עתה), צ"ל עכשיו גם ובעיקר רגש השמחה מזה שהגאולה באה בפועל ממש ברגע זה ממש.

(משיחות יום ה' פ' בשלח, י"א שבט וש"פ בשלח, י"ג שבט, שבת שירה תשנ"ב)

ובמיוחד עבור מי שגדול במדותיו²² יותר מאנשים אחרים?²³!

אמנם, ירדת המן בכלל, וכל פרטיה, היתה נסית²⁴, וכך גם לגבי אכילתו: "מוצאין בו כמה טעמים", "נתהפך לכמה טעמים"²⁵, לא היתה בו פסולת²⁶, וכדומה, ולכן לא ייפלא שאותה כמות תשביע את כל אחד כדי צרכו²⁷,

אך אין אנו מוצאים במפורש, שחז"ל מציינים שהיה זה אחד הנסים של המן, כפי שאנו מוצאים בגמרא לגבי מספר פרטים במן, ואף לגבי ענינים המפורשים בתורה, כדברי רש"י²⁸ לגבי "המרבה" ו"הממעיט" – שאצל שניהם נותרה אותה כמות של "עומר לגולגולת" – "וזה נס גדול שנעשה בו".

ואם כך, יש לומר, שהעובדה שהעומר הספיק הן לקטן ביותר והן לגדול ביותר, לא היתה נס נוסף בענין המן, אלא פרט זה קשור לעצם מהותו של "מן", מצד תכונותיו ה"טבעיות" של המן.

ג. ההסבר לכך הוא: בגמרא מופיע ענין המן, במסכת יומא²⁹, באמצע הענינים וההלכות על עינוי יום הכפורים³⁰. ובגמרא אנו מוצאים שם לגבי שיעור האכילה ביום הכפורים ענין הדומה לחידוש שהוזכר לעיל לגבי המן:

שיעור החיוב על אכילה ביום הכפורים הוא "ככותבת"³¹, והגמרא³² מציינת את הטעם לכך "קים להו לרבנן (=מוחזק להם לחכמים) דבהכי (=בכמות זו של כותבת) מיתבא דעתיה (=מתיישבת דעתו), בציר מהכי (=בפחות מכך) לא מיתבא דעתיה. מיהו (=בכל זאת) כולי עלמא טובא (=לכל העולם ישוב הדעת מכך הוא רב), ועוג מלך הבשן פורתא" (=לעוג מלך הבשן ישוב הדעת מכך הוא מועט).

22) בש"ך עה"ת כאן (טו, יז): מה שחסר מן הגדול יהי בקטן ומה יבא עומר לכ"א. המשל א' יש לו שני בנינים קטנים ודא ואשתו גדולים לשני הקטנים עומר חצי עומר לכל אחד וגדולים צריכים עומר וחצי לכל אחד, היו לקוטים ד' עומרים ג' לגדולים ואחד לקטנים. אבל לכאורה אי"ז כפי פשוטם הכתובים ודרו"ל.

23) ויהעיר מראב"ע (כאן טו – בסופו): זה בדרך הסברא כי עומר לגולגולת למי שהוא גדול בשנים ולקטנים לפי אכלם.

24) ראה זח"ב פירשתנו סג, א: וכי מאן דאכיל קמעא כו'. ע"ש.

25) ראה בארוכה יומא עה, א ואילך.

26) יומא שם, טע"א.

27) שם ע"ב.

28) ראה ספורנו פירשתנו טו, טז: שיהי הגלקט מוון לכל אחד כפי

אכלו שישביע כו'. ע"ש.

29) פירשתנו שם, יז.

30) עה, ב.

31) שלמדוין עינוי דיוהכי"פ מעינוי הנאמר גבי מן. ויענך וירעבך

(עקב ה, א) – פרי"ש יומא שם ד"ה נאמר להלן. וראה פרי"ש שם ד"ה

עינוי בידי שמים – ואח"כ מפרשת הגמרא הפסוק (עקב שם, טז) המאכילך מן מבדבר למען עונותך.

32) בהבא לקמן ראה בארוכה המשך ר"ה תריס"ג בתולתו ותש"ח

ספ"ב ואילך. ד"ה אשרנו הש"ת ספ"א ואילך. ובכ"מ. וראה לקו"ש

[המתורגם] ח"ו ע' 156.

ולכאורה, תמוה: מהי משמעות תשובה זו? הרי ניתן שוב לשאול: אם הכמות ככותבת מיישבת דעתו של עוג מלך הבשן, יש לומר, שכדי ליישב דעתו של אדם רגיל די בכמות קטנה יותר מאשר ככותבת. ואם לגבי כל האנשים הכותבת מיישבת דעתם – כיצד ייתכן שאותה כמות תגרום לישוב הדעת גם אצל עוג מלך הבשן?

מכך מובן, שהשיעור ככותבת, אשר "מיישב את הדעת" אינו תלוי בגודל גופו של האדם.

ויש לומר, שהדבר הוא בדומה לדין לגבי שיעורים בהלכות התורה, שהגדרה של שיעור יכולה להיות בשתי דרכים: שיעור מצטרף, או שיעור עצמאי. כפי שמאריך ומבאר הגאון הרוגטשובי³³ לגבי הלכות רבות, החל מהמחלוקת הכללית בין רבי יוחנן וריש לקיש³⁴ לגבי חצי שיעור, אם הוא אסור מן התורה – שזוהי מחלוקת העוסקת בהגדרה כללית של שיעור האיסור:

דעת רבי יוחנן, שחצי שיעור אסור מן התורה, הכוונה היא שהכמות שאסרה התורה היא באופן של "שיעור מצטרף" – הכמות מורכבת מחלקים קטנים המצטרפים יחדיו לשיעור במלואו, ולכן גם על כמות הקטנה מן השיעור, בכל זאת, "שמו (של האיסור) עליו"³⁵, ורק העונש של האיסור חל רק כאשר מצטרף השיעור במלואו.

ואילו ריש לקיש סובר ששיעור האיסור הוא "שיעור עצמאי", ולכן, כאשר הכמות קטנה מהכמות האסורה הרי, "לאו כלום הוא"³⁵, אין חל על כך בכלל האיסור שאסרה התורה³⁶.

ד. ההסבר לכך הוא: לגבי חיות הנפש בגוף יש באופן כללי שני ענינים³⁷:

א) החיות הכללית המחיה את כל הגוף באופן זהה – בחיות זו אין הבדל בין האופן שבו היא מחיה את הראש לבין שאר חלקי הגוף, בכל האיברים חיות זו קיימת באופן שווה. כלומר, עצם היות האדם חי – זהה בגוף כולו.

וכשם שבחיות כללית זו אין הבדלים בין המוח שבראש לבין העקב שברגל באותו גוף, כי אין היא נמדדת ומותאמת לפי חלקי הגוף שאותם היא מחיה, כך אין הבדל בחיות כללית זו בין גוף אחד

33) ראה מפענת צפונות פ"ט (וראה גם שם פ"ג). וש"נ.

34) יומא עה, ב. עה, א.

35) צפני"ג מהר"ת ע, ד. ועוד. וראה בהנסמן במפענת צפונות שם.

36) ועד"ו הוא השק"ש בשיעורי מצות – ראה לדוגמא רמב"ם ריש

הל' שקלים. צפני"ג להמנ"ם שם. לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 410

ואילך. וראה בארוכה מפענת צפונות שם פ"ג. וש"נ.

37) בהבא לקמן ראה בארוכה המשך ר"ה תריס"ג בתולתו ותש"ח

ספ"ב ואילך. ד"ה אשרנו הש"ת ספ"א ואילך. ובכ"מ. וראה לקו"ש

[המתורגם] ח"ו ע' 156.

לבין משנהו – אצל כל אחד נפש כללית זו היא באופן שווה, ונפש של ילד קטן, ביכולתו להחיות גופו של עוג (מלך הבשן)³⁸.

(ב) חיות פרטית ומסויימת, המותאמת לתכונתו של הגוף ולכל חלק שבגוף באופן מיוחד – בכל איבר חיות זו היא בהתאם לתכונותיו היחודיות של איבר זה. בראש, שהוא איבר מורכב יותר, מאירה חיות פרטית זו יותר מאשר באיברים אחרים, וכך בכל חלק וחלק לפי תכונותיו³⁹. בחיות זו יש הבדלים גם בין גוף אחד לאחר.

החיבור בין הנפש וחיות הנפש לבין הגוף נעשה על ידי אכילה, כידוע, ולכן יש גם בכך שני שיעורי ואופני אכילה:

(א) שיעור האכילה הקשור לעצם חיבור הנפש והגוף, לחיות הכללית, המביאה לידי חיות הגוף „חי“. וכיון שעצם חיותו של הגוף אינה מורכבת מ„פרטים“, מובן⁴⁰, שהאכילה היוצרת חיבור זה אינה מורכבת מצירוף של פרטים, אלא זהו שיעור עצמי⁴¹, ולכן אין בשיעור אכילה זה הבדלים בין גוף אחד לאחר. זהו השיעור ככותבת, אשר „קים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתיה“, להיפך מן העינוי, של כל אחד ב„כל העולם כולו“, ואף של „עוג מלך הבשן“. זהו שיעור עצמי, כשם שלגבי חיות הנפש, אין החיות הכללית שבגוף מחולקת ונבדלת⁴².

(ב) שיעור האכילה הקשור לחיות היחודית לכל גוף לפי פרטיו, כך שככל שהגוף גדול יותר, כך גדולה יותר כמות המזון הנחוצה לחיותו הפרטית. וזהו שיעור האכילה שהוא „שיעור מצטרף“, כי חיות זו מותאמת לפרטיו של כל איבר ואיבר, ומובן, שגם שיעור האכילה הקשור לחיות זו מורכב מפרטים, כל פרט בשיעור מוסיף חיות, וכמות זו נמדדת אצל כל אחד בשונה, בהתאם לגודל הגוף, או בהתאם לאיבר המוסיף, ובהתאם לחיות הנפש המיוחדת שלו.

(38) ד"ה כי עמך הש"ת פ"ז. חייב אינש לתש" פ"ג. ובכ"מ.

(39) ועד העקב שברגל שהוא מלאך המות שבגוף האדם החי (אדר"ב ספ"א).

(40) ראה יומא ע, ב; והאבדתי את הנפש היא, עניו שהוא אבדתי נפש ואי זה זה אכילה ושת"י. ובפיה"מ להרמב"ם שם פ"ח מ"א: ובאה חקבלה דבר שנתפש תניו' בו ב' אכילה ושת"י. ובח"ל שביבת עשור פ"א הי"ד: תענו את נפשתיכם מפי השמועה למדו... עניו שהוא נפש זה הצום.

(41) להעיר ממש"ץ הצפוני (מהר"ת כה, סע"ב), הובא במפענח צפונות פ"ט ס"ג) ששיעור רביעית דם של מות, הוא דמי לנקודה לא מצטרף, וממה שהביא בהשטמות להל' מתנות עניים (ג, רע"ד) „דברי הראב"ד בח"ל שומאת מות פ"ד הי"ג גבי רביעית דם דאין עליו שם נפש אא"כ מחובר“, שמעמ דהשטמ"ש, ששיעור רביעית דם דמי לנקודה – לפי דרביעית דם הוא דם הנפש.

(42) ומה שז"מ, כולי עלמא טובא ועוג מלך הבשן פורתא – י"ל שיהיה מצד החיות פרטי שנתוץ ע"י האכילה החי.

ה. לפי זה יש לבאר לגבי ה„מן“:

ההבדל בין שני סוגי הביטויים לגבי השיעורים המופיעים במן – „עומר“ ו„עשירית האיפה“ – הוא: הביטוי „עשירית האיפה“ מדגיש כמות שהיא חלק ממכמות גדולה יותר – איפה, כפי שמפרש רש"י⁴³, שהאיפה היא: שלש סאין... נמצא עשירית האיפה מ"ג ביצים וחומש ביצה⁴⁴. לעומת זאת, הביטוי „עומר“ אינו מציין שיעור המורכב מפרטים – מ"ג ביצים וחומש ביצה – אלא שהוא „מדה“ אחת.

וזהו הסיבה לכך שבפרשת המן כולה אומרת התורה רק „עומר לגולגולת“, „וימודו בעומר“ וכדומה, ורק בסיום הפרשה ממש, מפרטת התורה שיעור זה „והעומר עשירית האיפה הוא“ – כי בפרשה זו מדובר בעיקר על שיעור העומר של המן, כפי שהוא שיעור עצמי⁴⁵, אשר איננו נחלק לפרטים באיכות⁴⁶, ואיננו שיעור מצטרף,

כי מהותו העיקרית של המן היא לגרום לחיבור של עצם החיות, של החיות הכללית עם הגוף, בדומה לשיעור של כותבת⁴⁷, וחידוש ופלא זה של המן הוא בכך, שלמרות חיותו מוזן הגורם גם לחיבור של החיות הפרטית עם הגוף⁴⁸, הרי הדבר נעשה באופן מיוחד, באמצעות החיבור של החיות הכללית על ידי השיעור העצמי של העומר⁴⁹.

(43) עה"פ טו, לו. וראה מכילתא עה"פ. עירובין פג, ב.

(44) ומסיים „והוא שיעור להלה ולמנחות“.

(45) ראה צפני"ג עה"ת פ"ד שנתנו טו, יז. המן הוא רק גדר נקודות ולא שטח כלל ובלא קו וא"כ מה שיהי בזה צירוף. וראה בהנחמ"ש.

(46) ובדוגמת ארבעים סאה דמקוה ד„השיעור הוא עצם“ (ראה מפענח צפונות שם פ"ט). ולהעיר גם המן ירד ארבעים שנה כמ"ש בפרשתנו, כנ"ל. וראה לקט פירושים כ"ל לתניא – אגה"ת פ"ב (קה"ת תשמ"ז) ע' קט ואילך. ובנהגמ"ש שם ע"ד השיעור דארבעים יום. וראה לקו"ש תכ"ה ע' 24 ואילך ע"ד ארבעים יום דמבול. וראה לקמן הערה 63.

(47) ראה מכילתא ועוד שהובא בהערה 16. ולכאורה מ"ש שם הוא ע"ד יתוב' דעת' הנאמר בכותבת. ולהעיר שבמכילתא ויל"ש הוא בהמשך להפסוק „וימודו בעומר“ (א). עומר לגולגולת – מכילתא דרשב"י שם, בחי שם, ובעירובין עה"פ, והעומר עשירית האיפה הוא.

וזה שלמדן (בעירובין שם) שיעור חלה משיעור עומר דהמן, אף ששיעור המן הוא לחיות כללי, וסתם שיעור אכילה להתחייב בחלה הוא (גם) לחיות פרטי – י"ל בפשטות, דאין הלימוד ממן כ"א מהכתוב

(שלה טו, כ), ראשית עירייתכם כדי עניו וטו"ו"ט – „שאתם לשים במדבר“ (רש"י עירובין שם). אלא שמהכתוב דמן ירענן כמה חזו לשים במדבר, „עומר לגולגולת“. ולהעיר מ"ס הפרדס לרש"י (ע' מא): וגו' ואת

הכתוב ורא דמדת העומר מתחייבת בחלה שלמדנו לחם האין כ"ל מלחם השמים כ"ל. ועוד ועיקר – כל החיות הפרטית לפיטיו ה' אף הממן. (48) להעיר מחת"א הגה"ש יומא (ע"ה, ב ד"ה לחם) דל. הצדיקים והיחידים שבישראל שלא שאלו אלא כדי אכילה בעלמא לה' הם המן מאכל רוחני" משא"כ לשאר העם.

(49) והשלי"י שהוא „עוף שומן“ (פרשתנו טו, יג ופרש"י שם – מיזמא ע"ה, ב). וראה יומא שם, סע"א ואילך ובפרש"י פרשתנו שם, ה: שה' אפשר להם בלא בשר) „ל' שהוא רק בשביל חיות פרטי, ולכן לא ה' בזה ההשוואה הדמורה והממעיט.

(*) ויש דיעות שירד לחם השליו כל זמן שהמן ירד. היינו כל משך ארבעים שנה – ראה יומא ע"ה, ב. ועוד.

ברגש השמחה, ושמחה גדולה ביותר שבאה לידי ביטוי בהשירה, מצד גודל הבטחון ש„הנה זה (המלך המשיח) בא“⁴, וכבר בא!

(משיחות ש"פ בא, ו' שבט, וש"פ בשלח, שבת שירה, י"ג שבט תשנ"ב)

(4) שה"ש ב, ה ובשהש"ר עה"פ.

פג.

יום העשירי בחודש האחד עשר בדורנו זה הוא יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שבו נעשית העל"ה ד"כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו"¹ לדרגא נעלית יותר, ועד לעילוי שבאין-ערוך. . והשלימות העיקרית בזה נעשית בעשירי והאחד עשר בחודש אחד עשר בשנה זו – שנת הארבעים ושתים (תש"י-תשנ"ב), שקשורה עם שם מ"ב שעל ידו נעשים כל עניני העליות – שכבר נשלמו כל העליות דמ"ב ימי ההילולא, וכל העליות שע"י מעשינו ועבודתנו במ"ב השנים (בהוספה על השלימות ד"ויהי בארבעים שנה"²) שהם בדוגמת מ"ב המסעות במדבר העמים שבדור זה (דור האחרון של הגלות ודור הראשון של הגאולה), ותיכף ומיד ממש נעשית הכניסה לארץ טובה ורחבה בגאולה האמיתית והשלימה.

. . . והוראה נוספת וג"כ עיקרית בענין השירה בנוגע לעבודת התפלה (שנקראת גם בלשון רינה)³ (שירה)) באופן של שירה (כידוע שרבינו הזקן ה' מתפלל בקול ושירה) – שנוסף על השירה הקשורה עם

(1) תניא אגה"ק סז"ך וביאורה.

(2) דברים א, ג.

(3) ספרי ר"פ ואתחנן. ועוד.

הוספה בשורת הגאולה פב.

מבואר בכתבי האריו"ל¹ שדור הגאולה העתידה הוא גלגול של הדור שיצא ממצרים, ועפ"ז, הנשים הצדקניות שבדורנו שבזכותן נגאלים, הן הן הנשים הצדקניות שבזכותן יצאו ממצרים.

וכיון שדורנו זה הוא דור האחרון של הגלות ודור הראשון של הגאולה, כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שכבר נשלמו כל עניני העבודה ועומדים מוכנים לקבלת פני משיח צדקנו – השתדל כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו לפעול ולהשפיע ביותר על הנשים, כדי למהר ולזרז את הגאולה בזכותן של נשים צדקניות שבדורנו.

. . . והוראה מיוחדת ועיקרית בנוגע לענין השירה – כמודגש בשירת מרים ושירת דבורה:

כשם שביציאת מצרים «מובטחות היו צדקניות שבדור שהקב"ה עושה להם נסים והוציאו תופים ממצרים»², כך גם בהגאולה מגלות זה האחרון, שנשי ישראל הצדקניות צריכות להיות מובטחות ובדאי מובטחות הן שתיכף ומיד ממש באה הגאולה האמיתית והשלימה, ועד שמתחילות תיכף (ברגעי הגלות האחרונים) בהשירה ובתופים ובמחולות, על בוא הגאולה האמיתית והשלימה!

ובפרטיות יותר: ביחד עם התפלה, הבקשה והדרשה מהקב"ה שבייא את הגאולה תיכף ומיד ממש, שהיא מתוך רגש של צער ומרירות («מרים על שם המירור»³) על אריכות הגלות, שבאה לידי ביטוי בהצעקה מקרב ולב עמוק «עד מתי, עד מתי, עד מתי!... חדורות הן (גם ובעיקר)

- 1) שער הגלגולים הקדמה כ. לקוטי תורה וספר הליקוטים שמות ג, ד.
- 2) פרש"י שמות טו, כ.
- 3) שמו"ר רפכ"ו. שהש"ר פ"ב, יא.

לקוטי

רק בסיום הפרשה אומרת התורה, «והעומר עשירית האיפה הוא», כדי להוסיף, שבמנן היתה גם מהות של «שיעור מצטרף».

ויש לומר, שענין זה אינו קשור כל כך לעצם אכילת המן במשך ארבעים השנים, אלא דוקא לאחר תקופה זו, בבואם אל ארץ נושבת, כדלהלן סעיף ח'.

1. ידוע⁵⁰, שהמן לא היה מזון גשמי בלבד, כדי להשביע את הגוף ולהפכו לכלי קיבול לחיות הנפש –

ויש לומר, שאילו כך היה הדבר, יכול היה הקב"ה להראות אותו הנס, או קטן יותר, ולכלכל את ישראל במדבר על ידי לחם מן הארץ⁵¹ –

אלא, היה זה גם מזון רוחני, כדברי הגמרא⁵²: «לחם אבירים אכל איש⁵³ – לחם שמלאכי השרת אוכלין אותו». כלומר, המן לא היה עבור ישראל רק מזון עבור הגוף הגשמי, אלא גם מזון רוחני עבור הנשמה, המחברה עם מקורה המחיה אותה, וגורם ל«חיבור» הנשמה עם הקדוש-ברוך-הוא⁵⁴.

וכשם ששני האופנים שצויינו לעיל קיימים לגבי חיות הגוף, ולגבי האכילה הקשורה לחיות הגוף, כדלעיל,

כך קיימים שני אופנים אלו גם בחיות הנשמה של הנפש האלקית אצל ישראל, שישנה תמצית החיות של הנשמה, הנקודה היהודית הקיימת אצל כל ישראל באופן שווה⁵⁵, וישנה «התפשטות» החיות, הכוחות הגלויים של הנשמה, שבכך יש דרגות רבות ושונות⁵⁶.

וזהו הסיבה לכך שהעומר לגולגולת, המזון הרוחני, היה מוגדר בעיקר בשיעור עצמי, הוזהר אצל כל ישראל⁵⁷, כמודגש בפרשת המן, כדלעיל:

50) ראה בארוכה מפרשי התורה (רמב"ן טו, ו. בחיי שם, ד. לו. כלי יקר שם, ד. ובכ"מ). מדרש"א ומפרשי ע"י יומא שם, ב. וראה זהר פרשתנו סב, ט"ב. וראה ע"ד החסידות – ספר הליקוטים (דא"ח ההצ"צ) ערך מן. ושי"ן לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 18 ואילך. ושי"ן.

51) ראה אלשיך כאן טו, ב, נג, ג.

52) יומא ע"ה, ב.

53) תהלים ע"ה, כה.

54) ראה תר"א קיג, ג"ד (ומציין של ציינו ע"ה). ספר הליקוטים שם ע' תתיא ואילך.

55) להעיר מ, חידושי גאונים' לע"י יומא שם במחלוקת ר"ע ור"י בפ"י לחם אבירים (שמלאכי השרת אוכלין אותו) או לחם שנבלע ברימי' אברים) אם היו גם מזון הגוף או שה' רק מזון הנשמה. ע"ש.

56) ונוגע להלכה בדני פקו"ג (שו"ע הל' שבת שס"ט. ועוד) שחזבו הוא כלפי כאו"א בשוה. ולהעיר מתניא פלי"ב ד, הנפש כ' כולן מתאימות ואב"א לכולנה".

57) וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 156 ואילך.

58) להעיר מפני דוד להחיד"א סוף פרשתנו (אות כב) מפ"י רבינו אפרים: ומרודו בעומר עמר גימט' יש נגד יש עולמות לכל צדיק וצדיק וסוד המרבה והממעיט לרמח לכל ישר א"ל יש לחם חלק לעוה"ב. וראה גם מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"א ע' שגא. ספר הליקוטים שם ע' תתו. ושי"ן.

בשלה

שיחות

כידוע, יציאת מצרים היא לידת עם ישראל⁵⁸, ובמשך כל ארבעים השנים במדבר דומים ישראל לתינוק⁵⁹, או לגדול הסמוך על שולחן אביו, אשר כל צרכיו מסופקים על ידי אמו או אביו, כך היו ישראל במדבר, שהקדוש-ברוך-הוא סיפק להם את כל צרכיהם – מזון, מים, לבוש⁶⁰ וכדומה – «כאשר ישא האומן את היונק»⁶¹.

וכשם שאצל תינוק, בשנותיו הראשונות, אין ניכר השוני בין החיות שבכוחות ובאברים השונים – בין השכל שבראש לבין המדות שבלב – אלא מורגשת בעיקר בחיות הכללית, הוזהר בכל הגוף, ומזונו זה – הוא יונק משדי אמו ובמאכל מוכן זה נכללים כל מרכיבי המזון הדרושים לו, וכל הטעמים⁶² –

כך היה בתקופה זו, של ארבעים השנים במדבר, לאחר לידת עם ישראל, שמזונם הרוחני, שניתן באמצעות מזונם הגשמי – ה«מן», היה בעיקר בשיעור עצמי של «עומר לגולגולת», הקשור לחיות של עצם הנשמה, לעצם ההתקשרות של ישראל לקדוש-ברוך-הוא, הנעלית מהגדלי דרגות בישראל – דרגת «ראש» ודרגת «רגל» וכדומה. ובמזון זה, במשך ארבעים השנים במדבר⁶³, «מוצאים בו⁶⁴ כמה טעמים»⁶⁵.

ז. לפי זה יש לבאר גם פרטים אחרים בקשר למן:

«וימרודו בעומר ולא העדיף המרבה, והממעיס לא החסיר, איש לפי אכלו לקטו» – אצל הממעיס לא פחתה הכמות מ, «עומר לגולגולת», ואצל המרבה ללקוט לא היה יותר מעומר לגולגולת. ולכאורה, אין מובן:

הסיבה לכך שאחד היה «מרבה», והאחר

58) ראה יחזקאל טו ובמפרשים שם.

59) ראה ירמ' ב, ב.

60) ראה תענית ט, א. פרש"י עקב ט, ד. ועוד.

61) ל' הפסוק בהעלותך יא, יב.

62) ראה להלן הערה 64.

63) ע"פ המבואר בפנים (ע"פ הג"ל הערה 46) יומתק לשון רז"ל (קידושין לח, א. פרש"י פרשתנו טו, לה): וכי ארבעים שנה אכלו והלא ארבעים שנה חסר שלשים יום אכלו. ולכאורה: ככל הוא ברז"ל ד, יד, ו.

המקרא כשמגיע המנן לטבוח עשירית פחות אחת מונה אותו בחשבון עשירית ואינו משגיח על חסרון האחד' (ל' הרא"ש סוף פסחים).

ועאכ"כ דאין מדויקים במספר ארבעים שנה שיהיו ארבעים שלימים מיום ליום (ועד"ו הקשה בתר"ת כאן פסוק לה).

אלא דמכיון דשיעור עצמי דמן שייך לארבעים שנה, מובן שגם השיעור דארבעים שנה צ"ל בשלימות.

64) ראה יומא שם ע"ה, סע"א: והי' טעמו כטעם לשד השמן .. מה שד זה תניק טועם בה כמה טעמים אף המן כו' מה שד זה מתהפך כו'.

65) דברבר מוגבל – א"פ שילכול בו כל הטעמים, ומה מובן שהוא שיעור עצמי – ב"ג. ולהעיר מהדא"ג: יומא שם ע"ב ד"ה דבר שנימח.

וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 18 ואילך ובהערת שם.

ולפי האמור לעיל מובן הדבר: כיון שהאכילה במדבר במשך ארבעים השנים היתה באופן של „שיעור עצמי“ הקשור לנקודה היהודית, הוזה ושלמה תמיד אצל כל יודי, כדברי אדמו"ר הזקן⁶⁶ ש„בשעת החסא היתה באמנה אתו יתברך“, לכן גם ב„מוזון מן השמים“ הקשור לכך, אין הבדלים בין יודי ליהודי, והוא ניתן לכל ישראל באופן שווה.

ח. לפי כל האמור לעיל יזבן מדוע ה„שיעור המצטרף“ של העומר, והעומר עשירית האיפה הוא, מופיע רק בסיום הפרשה, לאחר שהתורה אומרת „ובני ישראל אכלו את המן... עד בואם אל ארץ נושבת“:

כשם שבמוזון, גשמי ורוחני, יש שני סוגים של שיעורים – „שיעור עצמי“ ו„שיעור מצטרף“ – בהתאם לשני הסוגים בחיות הנפש, כך גם במוזון „מוזונים“ של כלל ישראל בעת הולדתם והתהוותם לעם ה', היו שני הענינים – „שיעור עצמי“ ו„שיעור מצטרף“ – „עומר לגולגולת“, ו„עשירית האיפה“.

וההבדל הוא: בהיותם במדבר, בזמן לידתם של עם ישראל, כדלעיל, היה „מוזונים“ בעיקר מן ה„שיעור העצמי“ שבמן, כדלעיל.

ובכניסתם לארץ ישראל, „ארץ נושבת“, שאו לא היתה עבודתם קשורה למדבר, אלא להתיישבות בארץ, לכוחות מסויימים ויהודיים, הרי אז הורכב המן, אשר „היו מסתפקין ממן שבכילהם עד ששה עשר בנינים“⁷⁷, או לפי הדעה שבמכילתא⁷⁸, ש„אכלו ישראל את המן .. ארבע עשרה שנה אחר מיתתו של משה .. במע שכבשו ושבע שחלקו“, בעיקר מן ה„שיעור המצטרף“⁷⁹, כי אז לא היה מוזון זה כל כך עבור עצם חיות הנשמה, ולמען חיוזק האמונה הפשוטה⁸⁰, אלא בעיקר למען העבודה היחודית והמסויימת של כל אחד הקשורה לכניסה לארץ ולהתיישבות בה⁸¹.

ט. מכך נלמדת ההוראה לכל אחד ואחד:

התורה נקראת „לחם“⁸², ושני סוגי ה„לחם“ שבתורה – לחם מן השמים ולחם מן הארץ –

(76) תניא ספ"ד.

(77) קידושין (ופרשי") שבהערה 63.

(78) דעת ר' יוסי. ובמכילתא דרשב"י הוא בשם „אחרים“.

(79) ולכאורה גם בפשוטם של הענינים (ובפרט לדעת ר"י במכילתא

שאכלו עוד י"ד שנה) בזמן ההוא לא היה אכילת המן אלא בחוספה על

שאר מאכלים שאכלו אז. ויהושע יתיקן ברכת הארץ שבכמה"ז (ברכות

מת, ב).

(80) ע"ד אכילת מצה – ראה לקו"ת צו יג, ג ואילך. ובכ"מ. וראה

ספר הליקוטין שם ע' לתת ואילך.

(81) להעיר מש"ך עת"ש שם (ג), דאחרי מות משה לא היו טועמים

כי אם מן .. אחרי מות משה לא נתקפו שום דבר אלא אדרבה גרעו בו.

(82) ראה שבת קכ, א. הגיגה יד, א. הקדמת תקי"ז (א, ו). ובכ"מ.

מצביעים, לפי דברי חז"ל⁸³, על הנגלה שבתורה ועל פנימיות⁸⁴ התורה.

עלול האדם לחשוב: לכאורה, מדובר על יהודי שזה עתה „גולד“, רק עכשיו התחיל להתקרב ליהדות, ואם כך, די לספק לו בשלב זה רק „לחם מן הארץ“ – הנגלה שבתורה. ואף אם יתנו לו „לחם מן השמים“, אין לתת לו כמות שלמה של „לחם מן השמים“ – יש להסתפק ב„כמות קטנה“ של פנימיות התורה.

ובודאי כאשר מדובר על יהודי שעדיין לא התקרב ליהדות, ואף יותר מכך, יהודי שעלול ח"ו לזלול במן – לחם מן השמים – שיתנו לו, הרי בודאי לא כדאי לתת לו בשלב זה „לחם מן השמים“, פנימיות התורה, וברור שאין לספק לו כמות שלמה מלחם זה.

על כך נלמדת ההוראה מ„פרשת המן“, שלחם זה יש לספק לכל אחד, בכל מצב שהוא, ואף למי שעובר ר"ל לעת עתה על ציווי ה'!

ויש לומר: לגבי חלקי התורה האחרים, הקשורים לכוחות הגלויים של הנשמה, יש לפעמים לבדוק ולהכיר היטב את מצבו של היהודי, כדי לדעת אם הוא כבר כלי הראוי לקבלת פרט זה או אחר.

אך לגבי לחם מן השמים, פנימיות התורה, הרי ענינים אלו קשורים לעצם נקודת היהדות של היהודי, כלומר: ליסודות התורה⁸⁵, כאמנת ה' ואחדות⁸⁶, ולעיקרים אחרים של היהדות, כפי שמונה הרמב"ם⁸⁷ את שלשה עשר העיקרים⁸⁸, ועל כך פוסקת התורה⁸⁹ שכל יהודי קשור לכך, ובאופן של „שיעור עצמי“ – „עומר לגולגולת, החל מהקטן שבקטנים בדרגתו הרוחנית, ועד לגדול שבגדולים –

(83) מאמרי אדה"ז – הגמות הר"פ ע' עדיעה. סה"ש תקס"ח ע' מ. ועוד. תורה פרשתנו שם, ב. ד"ה וה"ל כי תבוא תרסי. אר"ע אש"כים ישראל תרס"ו. וראה בפרטיות לקו"ש ח"ש שם. ושי"כ.

(84) ראה וחי' קפג, ב.

(85) ראה לקו"ש ח"ז ע' 122 ואילך ע"ד לימוד ספר הרמב"ם ע"ג

הסוד, מתחיל מהל' יסודי התורה, אשר כשמן כן הן – יסודי התורה

(ע"ש).

(86) ראה אגרת המחבר (שלפני הקדמת) החינוך, ששת המצות –

לחאמין בשם, שלא לחאמין בוולתו, ליחוד, כו' – שחיובן תמיד לא

יפסק מעל האדם אפילו רגע בכל ימיו.

(87) בפיה"מ מנהיגות הקדמה לפ' חלק.

(88) להעיר מאלשיך פרשתנו שם (גד, א ואילך) שהמן בא לתקוע

בלבנו האמונה בה"ג עיקרים. עיי"ש.

(89) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 21 בהערה.

(90) דהתמאד שבה מחזורי למוטב (א"כ"ד) בתחלתו. ירושלמי חגיגה

פ"א סה"ו ובקרבן העדה שם. עיי"ש.

כי מוזן זה קשור לעצם שמם של ישראל, כדברי הרמב"ם⁹¹, „כאשר יאמין האדם אלה היסודות כולם ונתברר בה אמונתו בהם, הוא נכלל בכלל ישראל“⁹², ו„ביחוד“ האמונה בכל היסודות הללו כראוי נעשית באמצעות לימוד פנימיות התורה, כפי שהתגלתה בהבנה ובהשגה שכלית. וכל יהודי יכול לקבל זאת ולכן כל מי שבאפשרותו להעניק לו זאת, חייב לספק לו מוזן זה.

1. יו"ד שבט, יום ההילולא של הרבי נשיא דורנו, חל (בדרך כלל – כבשנה זו) בשבוע של פרישת בשלה. מכך מובן ש„מעשיו“⁹³ ותורתו ועבודתו של בעל ההילולא קשורים ונרמזים בפרשתנו.

אנו רואים שאלה היו עקרונות עבודתו של בעל ההילולא (א – יפוצו ב) מעיינותיך ג) חוצה⁹⁴.

לכאורה, כיון שמדובר על יהודי הנמצא ב„חוצה“, עלולים לחשוב, שיהודי זה די לספק לו מים שנקלחו מנהר הנובע ממעיין, ואין נחוץ להשקותו במעיין עצמו.

על כך ניתנת ההוראה הברורה, שאת המעיינות עצמם יש להביא החוצה. ויותר מכך: אין די לספק לו רק טיפות מן המעיין, אלא יש לעשות זאת באופן של הפצה, שיעור שלם.

כאמור לעיל, שמשפקים לכל אחד „עומר לגולגולת“ של „לחם מן השמים“, עד שגם יהודי זה יהוש ש„טעמו כצפחית בדבש“⁹⁵, שאפשר להשיג מכך תענוג, ותענוג נעלה ביותר.

ועל ידי הליכה בדרכיו „אשר הורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו נצה סלה ועד“⁹⁶, מחשישים את קיום ההבטחה של מלכא משיחא⁹⁷, בהיכלו של משיח, שעל ידי הפצת מעיינות הבעל-שם-טוב חוצה „קאתי מר“, דא מלכא משיחא, במהרה בימינו ממש.

(משיחות ש"פ בשלח י"א שבט) תשמ"ה, י"ט כסלו תשס"ז)

(91) בפיה"מ שם בסופו לאחרי שמפרט כל ה"ג עיקרים.

(92) בתרגום קאפה: וכאשר יהיו קיימים לאדם כל יסודות הללו

ואמונתו בהם אמיתית הרי הוא נכנס בכלל ישראל.

(93) אגרו"ק ביאר לס' ז' (קמו, סע"א).

(94) ראה לקו"ש ח"ד [המתורגם] ע' 99 ואילך. ח"ה ע' 432 ואילך.

חט"ו [המתורגם] ע' 304 ואילך. ושי"כ.

(95) טו, לא.

(96) אגרו"ק ס' ז' (קמו, א).

(97) לתבעש"ט – כ"מ הבעש"ט באגרותיו היודיעה (נדפסה בכתר שם

טוב בתחלתו. ובכ"מ).

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד